

УДК 81'272'373.7(=161.2=162.1=111)

Патен І.М.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

СОЦІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ СЕМАНТИКОЮ ПЕРЕСУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ, ПОЛЬСЬКІЙ І АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Анотація. У статті з'ясовано що соціальна диференціація мови – це найбільш виразна форма зв'язку між мовою і суспільством; **досліджено** соціальні типи фразеологічних одиниць з семантикою пересування, **визначено** джерела їх виникнення та **встановлено** прагматичні особливості в українській, польській і англійській мовах; **розглянуто** основні значення фразеологізмів, характерні для кожної соціо професійної групи; **зазначено**, що фразеологічній групі зі значенням пересування притаманне велике розмаїття одиниць, як професіоналізмів, так і діалектизмів, жаргонізмів тощо, пояснюємо це культурним, політичним і географічним раціоналізмом, певною «розкутістю» і «невимушеністю» на сучасному етапі розвитку як слов'янських так і германських мов, ускладненням суспільних стосунків, розвитком державності, взаємопроникненням стилів, розбалансованістю мовних норм; **акцентовано**, що професійна фразеологія займає помітне місце у широкому колі фразеологізмів із семантикою пересування; **обґрунтовано**, що в семантиці фразеологізмів-професіоналізмів містяться потенційно семи прагматичної оцінки й узагальнення; **виявлено**, що стилістично нейтральна лексика постійно поповнюється функціонально-маркованою лексикою. Насамперед йдеться про ті фраземи, які вийшли за межі вузькоспеціалізованого вживання і стали загальнонародними, тож фразеологізми з семантикою пересування легко піддаються переосмисленню, виходять за межі вузькопрофесійної лексики і переходять у розряд загальноновживаних; **доведено**, що фразеологічні одиниці із семантикою пересування різноманітні у соціально-диференційному та прагматичному плані.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, соціальна диференціація, професіоналізм, соціолінгвістика, професійно-жаргонна та територіальна диференціація.

Patен Iryna

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

SOCIAL DIFFERENTIATION OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH SEMANTIC OF MOVEMENT IN UKRAINIAN, POLISH AND ENGLISH LANGUAGES

Summary. It has been clarified that the social differentiation of language is the most expressive form of communication between language and society. A certain «liberty» and «relaxation» at the modern stage of European languages' development leads to the fact that the phraseological fund of any language includes semi-spontaneous, jargon-professional, proper slang phraseologisms. Verbs of movement, which are the core components of phraseological units with the semantics of movement, are reinterpreted and form new

phraseological meanings, and transferred the phraseological units into a multi-valued category or outputting them beyond the phraseological group to the value of movement. It has been established that at the beginning of the XXI century language acts not only as a means of transmitting information, but it affects the mind, sense of personality. It has been clarified that the complication of social relations, the development of statehood leads to a stylistic stratification of language. The author focuses on the vocational jargon and territorial differentiation of phraseological units. The objective of the article is to find out the social types of phraseological units denoting movement, to determine the sources of their peculiarities and to establish pragmatic features in Ukrainian, Polish and English. It has been determined that the social differentiation of the language of any civic collective is not considered statically, but social development of the language is considered too. The different elements of any language are always moving at different speed, that's why the language of a certain era is always in motion. The professional phraseology occupies the significant place among the phraseological units denoting movement. The professional phraseology with the meaning of motion is a separate part of the different professional societies. So, the author highlights the social groups of hunters (*на ловця і звір біжить; ганятися за двома зайцями*), pilots (*робити бочку; йти на посадку // to go into a nose dive; to take the airline*), actors (*ніти / зійти зі сцени; підняти завісу // go to the wall; appear on the scene*), athletes (*біг на місці; біг з перешкодами // to change one's base; shot (cross) cut / inside track; move the goalposts; win (lose) by a neck*), soldiers (*йти строем; повзти по-пластунськи; тримати крок // uderzać z buta // to bring up the rear*), sailors (*вільне плавання // to sail under false colors; all abroad; when one's ship comes home; ships that pass in the night*), medical workers (*amputować się skąd*) and so on. The author pays special attention to phraseological units denoting movement in the macrocosm. In the era of scientific advances in space, many phrases went beyond narrow-specialized use and became popular: *політ до зірок; політ навколо Землі; вийти у відкритий космос // okrząć (wywodzić) coś po orbicie; wyjść w otwartą przestrzeń kosmiczną; turystyka kosmiczna; statek kosmiczny // space shuttle* and etc. It has been established that cultural, political and geographical rationalism is the reason for the emergence of dialect phraseology. Many interesting Ukrainian and Polish dialect phraseologisms denote movement and are found in Ukrainian and Polish languages: *шибається, як чорт по неклі; як на шрубках ходити; ходить як бендюжка; мордується, як чорт в лотоках; ходити як фіра без дишла; біжить, як сімнадцятка; мантити світом; іти / ніти на сямбрилю (цимбрилю) // Kto nie ta w głowie, ten ta w nogach; Przyszła kryśka na Matyska; dać drapaką*. The combination of socio-political or official-business phraseology, with a vulgar, spatial, slang and professional in the spoken-literary context is determined by a number of factors: this is the interpenetration of styles; closer and broader contact between certain sections of the population as well as in the middle of one linguistic group, and between linguistic groups, which leads to more dense linguistic contact and as a result to the lexical-semantic extrapolation, borrowing, tracing; the shakiness of linguistic norms and excessive «looseness» of the language; which is characteristic of the turning moments of history; the dissemination of linguistic mixture (slang, jargon etc.) by the mass media (press, radio, television, the Internet). The choice of lexical-phraseological means of language is determined by the level of cultural development and the way in which the social group is communicating, and also by the aim of the speaker, some game in language nihilism, a demonstration of the language quasi of democratization, the desire for effective communication and influence on the addressee, therefore, in one situation we use the phraseological units such as: *летіти стрілою; бігти з усіх сил; що є духу / сили; одна нога тут, друга там; but in another – рвати кігті / когті; лазити на карачках; нестися до дідька лисого* and so on.

Keywords: phraseological unit, social differentiation, professionalism, sociolinguistics, professional jargon and territorial differentiation.

Постановка проблеми. Певна «розкутність» і «невимушеність» на сучасному етапі розвитку європейських мов призводять до того, що у фразеологічний фонд будь-якої мови входять фамільярно-просторічні, жаргонно-професійні, власне жаргонні та сленгові фразеологізми. Дієслова руху, які є стрижневими компонентами фразеологічних одиниць з семантикою пересування, легко піддаються переосмисленню, і самі по собі, і у складі усталених зворотів, формують нові фразеологічні значення і переводять фразеологізми до розряду багатозначних або виводять їх за межі фразеотематичної групи зі значення пересування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність соціологічного підходу до мови була усвідомлена в науці давно. Ще на початку XVII ст. Гонсало де Корреса писав: «мова має окрім провінційних діалектів деякі різновиди, пов'язані з віком, положенням та майном жителів цих провінцій: існує мова селян, простолюдинів, міщан, знаних панів та дворових, вченого-історика, старця, проповідника, жінок, чоловіків і навіть малих дітей» [8, с. 16]. Але аж до кінця XIX ст. соціальна характеристика мови відбувалася зазвичай у термінах філософії, психології

та соціології, а чітке розрізнення соціального та структурного аспектів мови належить саме Ф. де Сосюру і є досягненням науки XX ст. [4, с. 33].

Проблема соціальної диференціації мови починається із тези відомого мовознавця І.О. Бодуена де Куртене про «горизонтальне» (територіальне) та «вертикальне» (власне соціальне) членування мови. У першій половині XX століття цю проблему досліджували А. Мейє, А. Саше, Ш. Баллі, Ж. Вандрієс, В. Матезіус, Е. Сепір, Дж. Ферс. Значний внесок у вивчення соціальної диференціації зробили Є. Поливанов, Б. Ларін, М. Петерсон, В. Виноградов, Г. Винокур, М. Бахтін, В. Жирмунський, Д. Лихачов та інші. Саме цим ученим належить низка ідей, без яких соціолінгвістика не могла б існувати: ідея соціальної диференціації єдиної національної мови залежно від соціального статусу його носіїв; положення, згідно з яким темпи мовної еволюції залежать від темпів розвитку суспільства (Є. Поливанов); обґрунтування необхідності соціальної та територіальної діалектології (Є. Поливанов); важливість вивчення жаргонів, арго та інших некодифікованих сфер мови для розуміння внутрішнього устрою системи національної мови (Б. Ларін, В. Жирмунський, Д. Лихачов) та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Дослідження соціолінгвістичних аспектів мовної семантики подекуди мають фрагментарний характер. Окремі загальнотеоретичні підходи щодо розв'язання соціосемантичних проблем, аналіз окремих форм і напрямів соціального впливу на мовну структуру розглядаються у працях Ф. Бацевича, І. Голубовської, В. Русанівського, Г. Яворської, Б. Ажнюк, М. Фабіан тощо.

Вивчення соціальної диференціації мови є важливим завданням соціолінгвістики, науки, яка досліджує «вплив суспільних явищ і процесів на виникнення, розвиток, соціальну та функціональну диференціацію й функціонування мов, а також зворотний зв'язок мови і соціуму» [10, с. 568].

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. сучасні мовознавці вивчають мову як «духовно-синергетичне явище у соціальному та особистісному вимірах (Ю. Саплін). Мова виступає уже не лише засобом передавання інформації, а є засобом впливу на розум, почуття особистості.

На думку О. Хроленко, стилістичне розшарування мови зумовлено ускладненням суспільних стосунків, розвитком державності [13, с. 53]. Крім цієї особливої форми соціальної диференціації фразеологічних засобів мови, безперечний інтерес становить професійно-жаргонна та територіальна диференціація фразеологічних одиниць.

Мета статті. Метою пропонованої статті є з'ясувати соціальні типи фразеологічних одиниць із семантикою пересування, визначити джерела їх виникнення та встановити прагматичні особливості в обстежуваних мовах.

Соціальна диференціація мови певного громадського колективу, не може розглядатися статично, в площині синхронного зрізу, без урахування динаміки соціального розвитку мови. Мова певної епохи, що розглядається в його соціальній диференціації, завжди представляє систему в русі, різні елементи якої в різній мірі продуктивні і рухаються з різною швидкістю. Механічне зіставлення послідовного ряду синхронних зрізів також не в змозі відтворити динаміку цього руху. Описуючи структуру мови з точки зору її соціальної диференціації, ми повинні враховувати її минуле і майбутнє, тобто всю потенційну перспективу її соціального розвитку [5, с. 14].

Значне місце серед фразеологічних одиниць зі значенням пересування займає власне **професійна** фразеологія.

Під професійною фразеологією Б. Ларін розуміє стійкі сполучення, які відбивають давні прийоми роботи, спеціальні форми спілкування учасників колективної праці, погляди ремісників або промисловиків на свою працю [6, с. 36].

Фразеологізми-професіоналізми зі значенням пересування є окремою частиною різних професійних соціолектів, скажімо, соціолект астрофізиків, космонавтів, залізничників і т.д., а сама сфера професійної діяльності є сферою формування не тільки суто професійних фразеологізмів (тобто фразем обмеженого вживання), але й загальноновживаних, які тільки сягають етимологічно того чи того соціолекту.

Багато фразеологізмів містять у своєму складі мисливські сполуки: *тихою ходю; на ловця і*

звір біжить; ганятися за двома зайцями; іти по слідах; напаси на слід; бігти в п'ятку (тобто бігти назустріч).

Виокремлюємо професійну фразеологію пілотів: *робити бочку; іти на посадку // to go into a nose dive* – «раптовий і швидкий спуск»; *to go into a tailspin* – «впасти в штопор»; *to take the airline* – «іти найкоротшим шляхом».

Акторська професія надзвичайно престижна та популярна, особливо у ХХ–ХХІ століттях, тож із акторського сленгу запозичені такі фразеологізми: *ніти / зійти зі сцени; підняти завіси // go to the wall* – «зійти зі сцени»; *appear on the scene* – «з'явитися на сцені».

Загалом можна виокремити такі групи фразеологізмів-професіоналізмів: з мови спортсменів: *біг на місці; біг з перешкодами // to change one's base* – «вткати, відступати»; *shot (cross) cut / inside track* – «внутрішнє коло на біговій доріжці»; *move the goalposts* – «змінити правила гри»; *win (lose) by a neck* – «небагато випередити (відстати від) когось»; з мови гімнастів: *крутити сальто*; з мови військових: *іти стром; повзти по-пластунськи; тримати крок // uderzać z buta // to bring up the rear* – «йти за всіма, пасти задніх»; *to go on the war-path* – «ступити на військовий шлях»; *rise like a rocket* – «злетіти як ракета»; *about face* – «крутом»; *to cross the Rubicon // iść na bagnety*; з мови артистів цирку: *гонки по вертикалі // гонки по вертикалі*; з мови коноводів та їздових: *бігти кінями; їхати верхи; бігти учвал / чвалом; їхати тюпцем / тюпки*; з мови парашутистів: *вільне падіння // свободное падение*; з мови моряків: *вільне плавання, на повних (на всіх) парусах // to sail under false colors; all abroad* – «посадку закінчено»; *when one's ship comes home* – «як усміхнеться щастя»; *ships that pass in the night* – «розійшлися як у морі кораблі»; з мови медичних працівників: *amputować się skąd*.

Низку образно-характерологічних засобів, що вживаються для найменування дії «летіти», доповнюють *beetle away, about, across, over, up to*. Їхній спільний дієслівний компонент, утворений шляхом конверсії від субстантивної лексеми *a beetle* – «жук», забезпечує їм асоціативну образність – «переміщуватися, летіти так, як летить жук». У порівнянні з сигніфікатом нейтрально-називного синоніма *to fly*, фразеологічний компонент *to beetle* вміщує додаткові семантичні елементи: «летіти прямо до...», окрім того, з метою уточнення способу руху, використовуються типові прикметникові фразеологізми *about, across* та ін. [2, с. 152]. Низка фразеологічних одиниць сягає сфери ділових стосунків, бізнесу: *текти крізь пальці // pieniądze idą z dymem; gonić za pieniędzmi // to go into red* – «бути збитковим, завдати збитків»; *come into (some) money and come into a (small) fortune* – «прибуток»; *to go to the dogs* – «погіршуватися (про матеріальні справи)»; *go to the wall* – «збанкрутувати».

Серед професійної фразеології варто виокремити групу усталених словесних комплексів, що позначають пересування у макрокосмосі. В епоху наукових досягнень у сфері космонавтики багато фразем вийшли за межі вузько-спеціалізованого вживання і стали загальнонародними. Так, наприклад, фразеологічні одиниці *політ до зірок; політ навколо Землі; вийти (вивести) на навколосем-*

ну орбіту; *wyйти* у відкритий космос // *okrzącać* (*wywodzić*) *coś* po orbicie; *wyјść* w otwartą przestrzeń kosmiczną; *turystyka kosmiczna*; *statek kosmiczny* // *space shuttle* та інші давно на устах у людей різних вікових та соціальних категорій. У польській мові усталені словосполучення *misja załogowa*; *misja Apollo*; *odysėja kosmiczna*; *spacer w kosmosie*; *latający spodek / talerz*; *lot balistyczny*; *lot załogowy*; *lot bezzałogowy*; *ucieczka galaktyk* вже внесені до нового фразеологічного словника [1]. Деякі з них перебувають на шляху до фразеологізації (*lot balistyczny*; *lot załogowy*; *lot bezzałogowy*; *ucieczka galaktyk*), інші вже набули певної конотації, образності, скажімо *misja Apollo* – у польській мові (також у деяких західноєвропейських мовах, зокрема в англійській) узагальнена образна назва усіх семи польотів на Місяць, що відбувалися з 1969 до 1972 рр., часто вживається безпосередньо у значенні «політ на Місяць»; або *odysėja kosmiczna* // *kosmiczna odiseja* – тривала космічна подорож; саме слово *odysėja* // *odiseja* у нашій свідомості вже є образно та інформаційно містким, виникло на підставі роману Артура Кларка «2001. *Odysėja kosmiczna*» – «*Космічна одисея 2001-го року*» (у мас-медіа вживається на позначення довготривалих безпілотних польотів апаратів класу «Піонер», «Вояжер» до Юпітера, Плутона, Венери, а також недавнього польоту 2007 року на Марс). Багато вербальних позначень, що виникли як плід наукових роздумів, припущень і фантазій, вже початково містять у потенції семи узагальнення і переосмислення. Так, словосполучення *політ на Місяць* // *lot na Księżyc*, що походить з відомого твору Жюль Верна, сприймається в основному як політ у макрокосмосі, або навіть політ у висоту, що дало можливість вживати це словосполучення як назву циркових повітряно-акробатичних шоу, і не тільки. А стійке сполучення з *kosmiczną швидкістю*, що має значення «надшвидкого пересування», набуло великого поширення в контекстах руху не пов'язаних безпосередньо із космосом. По-третє, деякі з «космічних» словосполучень розвинули переносне значення і стали багатозначними: *wyйти з орбіти* – 1. про небесне тіло, яке покинуло траєкторію руху іншого космічного об'єкта; 2. *перен.*: вийти з-під сфери впливу когось; *zійти з орбіти* – 1. про відхилення (деколи постійне) звичної чи заданої траєкторії руху або про відхилення від певної траєкторії (частіше про штучні об'єкти, наприклад, супутники) у зв'язку із переходом на іншу задану траєкторію; 2. *перен.*: зійти зі звичного життєвого шляху, змінити звичні чи задані манери поведінки, а також відхилення від курсу політики, ідеології, партії тощо; *wtягнути* у свою орбіту – 1. про закон тяжіння, що дозволяє великим космічним тілам (зіркам, планетам) внаслідок обертання притягувати інші рухливі об'єкти (космічний пил, астероїди тощо); 2. *перен.*: втягування когось у чийсь сферу впливу. По-четверте, поруч з оригінальними (суто термінологічними) позначеннями руху в космічному просторі об'єктів, існують напівофіційні експресивні номінування, що базуються на метафорі за подібністю форми. До таких, наприклад, відноситься стійкий зворот *latający spodek / talerz*, що має дуже велике поширення в різних етнічних групах.

У значенні фразеологізмів-професіоналізмів, містяться семи узагальнення, типізації та прагматичної оцінки, що дозволяє вийти за межі вузькопрофесійної рамки, і перейти в роз-

ряд загальнозживаних емотивних стереотипів, «які підсумовують емпіричні знання етносу й входять до так званої образно-мовної картини світу» [7, с. 6]. Жаргонні та арготичні фраземи відносимо до професійної як різновид соціальної диференціації мови: *robіtu nogu* // *go to bat for smb* // *amputować się* – «залишати якийсь місце»; *utylizować się skąd*; *filcować się z kąd* – «вткати, залишати певне місце, піти звідкись»; *ucinać z buta*; *ucinać z kamasza*; *uderzać z buta* – «йти пішки, марширувати»; *bij w dziurę* – «йди геть»; *spadać na kwadrat* – «йти додому».

Причиною виникнення **діалектної фразеології** – культурний, політичний і географічний раціоналізм [13, с. 52]. Багато цікавих українських діалектних фразеологізмів зі значенням пересування знаходимо в українській мові: *шибається, як чорт по неклі*; *як на шрубах ходити*; *ходить як бендюжка*; *мордується, як чорт в лотоках*; *Чи ялося свиням на росу ходити*; *біга як опарений*; *ходити блудом*; *Біга, як Настя в конопельки*; *За дурною головою нема ногам спокою*; *ходити як фіра без дишла*; *біжить, як сімнадцятка*; *мантити світом*; *іти / ніти на сибрилю (цимбрилю)* і в польській: *Kto nie ma w głowie, ten ma w nogach*; *Przyszła kryśka na Matyska*; *dać drapaka*.

Вкраплення у розмовно-літературний контекст суспільно-політичної або офіційно-ділової фразеології, з одного боку, і вульгарно-просторічної, жаргонної та професійної, з іншого, зумовлено низкою чинників: це і взаємопроникнення стилів; це і більш тісне та широкі контактування певних прошарків населення як і в середині одного мовного колективу, так і між мовними колективами, що приводить до більш щільного мовного контактування і – як результат – лексико-семантичної екстраполяції, запозичення, калькування; розбалансованістю мовних норм й вищезазначеною надмірною «розкутістю» мови, що характерно для переломних моментів історії; поширення мовної мішанини (сленгу, просторіч, калькувань, блатного жаргону тощо) засобами масової інформації (преса, радіо, телебачення, інтернет).

Висновки і пропозиції. Вибір лексико-фразеологічних засобів мови визначається рівнем культурного розвитку і тим, у якій соціальній групі відбувається спілкування, а також метою мовця, своєрідною грою у мовний нігілізм, демонстрацією мовної квазі демократизації, прагненням до ефективного спілкування і впливу на адресанта, тому в одному мовному середовищі вживаються фразеологізми *летіти стрілою*; *бігти з усіх сил*; *що є духу / сили*; *одна нога тут, друга там*; в іншому – *рвати кігті / когті*; *лазити на карачках*; *нестися до дідька лисого* і т.п.

Водночас «стилістичний дисонанс» (А. Смирницький) може бути умисно створений в силу вище названих причин. Необхідно зазначити, що «власне-стилістичні (мовні) і функціонально-стилістичні (мовленнєві) властивості фразеологічних одиниць тісно пов'язані між собою» (М. Алексеєнко), і це посилює емотивний вплив контексту на того, хто його сприймає.

Перспективу дослідження вбачаємо у ґрунтовнішому обстеженні соціальної диференціації фразеологічних одиниць з семантикою пересування у германських мовах.

Список літератури:

1. Latusek A. (2005). Nowy słownik frazeologiczny. Kraków, Zielona Sowa, 718.
2. Бакай Б. (2000). Формування фразеології в переломні моменти історії народів Європи (на матеріалі української, російської, англійської, німецької, французької мов у періоди першої та другої світових воєн) (Дис. канд. філол. наук). Дрогобич, 228.
3. Баранцев К. (2006). Англо-український фразеологічний словник. Київ, Знання, 1056.
4. Бугера О. (2017). Соціальні діалектизми: історія розвитку та теоретичного опрацювання. Філологічні студії, 6, 30–37.
5. Крысин Л. (2003). Современный русский язык. Социальная и функциональная дифференциация. Москва, Языки славянской культуры, 583.
6. Ларин Б. (1977). Очерки по фразеологии (о систематизации и методах исследования фразеологических материалов). История русского языка и общее языкознание. Москва, Просвещение, С. 125–149.
7. Ляшенко Н. (1997). Внутрішня форма фразеологічних одиниць: онтологічний і культурологічний аспекти (Автореферат дис. докт. філол. наук). Київ, 24.
8. Ніколаєнко Л. (2012). Еволюція переходу від соціолінгвістики до соціології мови: соціально-групова структура суспільства в дзеркалі соціальної структури мови. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 3. С. 16–26.
9. Російсько-український словник ділової мови (1992). [Упор. О. Мокровольський, О. Шокало]. Київ: Український світ, 295.
10. Селіванова О. (2006). Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 716.
11. Українські прислів'я, приказки та порівняння з літературних пам'яток / [упоряд. М.М. Пазяк] (2001). Київ: Наук. думка, 392.
12. Фразеологічний словник української мови [упор. Білоноженко В.] (1993). Київ: Наукова думка, 1512.
13. Хроленко А. (1981). Общее языкознание (Руководство к самостоятельной работе над курсом). Москва: Просвещение, 95.

References:

1. Latuska A. (2005). Nowy siownik frazeologiczny. Kraków, Zielona Sowa, 718.
2. Bakai B. (2000). Formuvannia frazeolohii v perelomni momenty istorii narodiv Yevropy (na materialy ukrainskoi, rosiiskoi, anhliiskoi, nimetskoi, frantsuzkoi mov u periody pershoi ta druhoi svitovykh voien) (Dys. kand. filol. nauk). Drohobych, 228.
3. Barantsev K. (2006). Anhlo-ukrainskyi frazeolohichnyi slovnyk. Kyiv: Znannia, 1056.
4. Buhera O. (2017). Sotsialni dialektyzmy: istoriia rozvytku ta teoretychnoho opratsiuvannia. Filolohichni studii, 6, 30–37.
5. Krysin L. (2003). Sovremennyy russkiy yazyk. Sotsialnaya i funktsionalnaya differentsiatsiya. Moskva: Yazyki slavyanskoy kultury, 583.
6. Laryn B. (1977). Ocherky po frazeolohyy (o systematyzatsyy y metodakh yssledovanyia frazeolohycheskykh materialov). Ystoriya russkoho yazyka y obshchee yazykoznaneye. Moskva: Prosveshchenye. S. 125–149.
7. Liashenko N. (1997). Vnutrishnia forma frazeolohichnykh odynyt: ontolohichnyi i kulturolohichnyi aspekty (Avtoreferat dys. dokt. filol. nauk). Kyiv, 24.
8. Nikolaienko L. (2012). Evoliutsiia perekhodu vid sotsiolinhvistyky do sotsiolohii movy: sotsialno-hrupova struktura suspilstva v dzerkali sotsialnoi struktury movy. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka, 3. S. 16–26.
9. Rosiisko-ukrainskyi slovnyk dilovoi movy (1992). [Upor. O. Mokrovolskyi, O. Shokalo]. Kyiv: Ukrainnyi svit, 295.
10. Selivanova O. (2006). Suchasna lindhvistyka. Terminolohichna entsyklopediia. Poltava: Dovkillia, 716.
11. Ukrainski pryslivia, prykazky ta porivniannia z literaturnykh pamiatok / [uporiad. M.M. Paziak] (2001). Kyiv: Nauk. dumka, 392.
12. Frazeolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [upor. Bilonozhenko V.] (1993). Kyiv: Naukova dumka, 1512.
13. Khrolenko A. (1981). Obshchee yazykoznaneye (Rukovodstvo k samostoiatelnoi rabote nad kursom). Moskva: Prosveshchenye, 95.